

УДК 001.89:378:614.84

Д. В. ТАРАДУДА, наук. співр., НУЦЗ України, Харків

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ У НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В КІНЦІ ХХ
– НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ**

У статті висвітлено ретроспективу організаційного процесу становлення та розвитку наукового товариства курсантів і студентів та його роль у розвитку науково-технічного потенціалу вищої школи пожежного профілю.

Ключові слова: пожежна безпека, науково-дослідна робота, наукове товариство Національного університету цивільного захисту України.

Вступ. Важливою складовою сучасної технічної науки в Україні є пожежна безпека. Одним із перших вищих технічних навчальних закладів України, де зародилася ця галузь наукових досліджень, став Національний університет цивільного захисту України (до 2000 року Харківський інститут пожежної безпеки).

Початок науково-дослідної діяльності в навчальному закладі пов'язано з

© Д. В. Тарадуда, 2014

формуванням у 1992 році Міжвідомчого навчально-наукового комплексу Харківський інститут будівництва та архітектури – Харківське пожежно-технічне училище (ХІБА-ХПТУ) [1, 2]. Увійшовши до складу вищих навчальних закладів, керівництво інституту розуміло, що новий статус необхідно підтверджувати реальними науковими дослідженнями, у тому числі із залученням талановитої молоді. Тому науково-дослідна робота курсантів і студентів у Національному університеті цивільного захисту України (НУЦЗУ) завжди була одним з пріоритетних видів діяльності. Вона є невід'ємною частиною системи освіти в університеті та проводиться з метою інтеграції наукової, навчальної та виробничої її складових і забезпечується шляхом органічної єдності змісту освіти та програм наукової діяльності. Науково-дослідна робота курсантів і студентів є однією з умов підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних творчо застосовувати у своїй практичній діяльності досягнення науки.

Історіографія та джерельна база. Безпосереднього вивчення питання становлення та розвитку наукового товариства курсантів і студентів у Національному університеті цивільного захисту України наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. ще не проводилося. Для повноти розкриття заявленої теми нами розглянута джерельна база, яка поєднує як опубліковані праці [1, 2], так і архівні джерела [3-24]. Важливою складовою джерельної бази є протоколи засідань Ради молодих учених навчального закладу за 1995 – 2014 рр.

Відсутність відповідних досліджень із висвітлення історії становлення та розвитку наукового товариства курсантів і студентів у Національному університеті цивільного захисту України наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. зумовлює необхідність і **актуальність** їхнього проведення. Це дозволить певною мірою заповнити дефіцит інформації при проведенні досліджень розвитку науково-технічного потенціалу в галузі пожежної безпеки.

Метою статті є висвітлення процесу становлення наукового товариства курсантів і студентів у Національному університеті цивільного захисту України, а також визначення його ролі в розвитку науково-технічного потенціалу вищої школи пожежного профілю.

Задля досягнення поставленої мети необхідно вирішити таке **завдання дослідження** – відтворити об'єктивну історичну картину щодо організації наукового товариства курсантів і студентів НУЦЗУ та проаналізувати хід цього процесу.

На етапі становлення науково-навчального комплексу ХІБА-ХПТУ поява в інституті значної кількості молодих енергійних викладачів, які бажали проводити власні наукові дослідження, призвело до необхідності координації їхньої діяльності. Тому питання створення самостійного підрозділу в складі навчального закладу вперше постало на засіданні Ради молодих учених (РМВ)

вже 25 січня 1996 року, де зазначалося: «... клопотати перед ректором інституту про створення Ради молодих учених, ... рекомендувати РМВ здійснювати керівництво науково-дослідною роботою курсантів» [3, с. 1]. Згодом наказом ректора інституту №101 від 29 квітня 1996 року та відповідно до рішення Колегії МВС України № 4 КМ/2 від 28 лютого 1995 року затверджено Положення про Раду молодих учених ХІПБ МВС України й її склад: 16 осіб, у тому числі вісім курсантів. У Положенні також вказувалося, що Рада молодих учених є структурним підрозділом інституту, який покликаний вирішувати завдання щодо виховання й підготовки молодих наукових кадрів для науково-дослідної та викладацької роботи в ХІПБ МВС України, і формується з числа курсантів і молодих співробітників, кандидатуру голови РМВ пропонує проректор з наукової роботи й обирають строком на три роки [4, с. 2].

Завдяки плідній роботі Ради молодих учених 22 квітня 1997 року відбулася перша в інституті науково-технічна конференція курсантів, у якій взяли участь понад 100 курсантів із різних регіонів України. У межах роботи конференції функціонувало сім секцій, на яких заслухано 51 доповідь. За підсумками конференції відзначено 14 найкращих доповідачів. Того ж року керівництвом інституту, за клопотанням РМВ, уперше організовано конкурс на кращу курсантську наукову роботу інституту, у якому взяли участь 14 осіб. Слід зазначити, що на кінець 1997 року курсанти залучалися до участі в п'яти планових НДР, виступали на семи наукових конференціях, взяли участь у восьми конкурсах наукових робіт, з їхньою допомогою створено обладнання для проведення наукових досліджень [9, с. 3].

1998 року, враховуючи трирічний досвід роботи з курсантами, розроблено новий Статут та Положення про наукове товариство курсантів (НТК) Харківського інституту пожежної безпеки МВС України [5], де сформульовано основну мету й завдання наукового товариства курсантів. Відповідно до Положення наукове товариство курсантів було найбільш доступною та поширеною формою об'єднання курсантів для проведення ними в позаурочний час науково-дослідної діяльності. Товариство створено з метою поглиблення знань із відповідних дисциплін, прищеплення курсантам навичок самостійної науково-дослідної роботи, розвитку їхніх аналітичних здібностей. Члени НТК перебували в постійному творчому пошуку, під керівництвом і в тісній співпраці з професорсько-викладацьким складом інституту, беручи участь у НДР, готуючи доповіді та наукові повідомлення на конференції, залучаючи до свого складу нових членів з числа найбільш активних. Динаміка зміни чисельності наукового товариства курсантів і студентів за 1995 – 2014 рр. наведена на рис. 1.

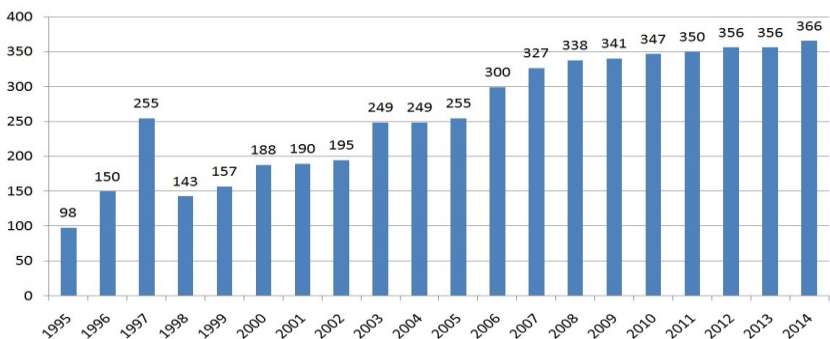

Рис. 1 – Чисельність наукового товариства курсантів та студентів НУЦЗУ [6, с. 1; 7, с. 1; 8, с. 1; 9, с. 1; 10, с. 1; 11, с. 1; 12, с. 1; 13, с. 1; 14, с. 1; 15, с. 1; 16, с. 1; 17, с. 1; 18, с. 1; 19, с. 1; 20, с. 1; 21, с. 1; 22, с. 1; 23, с. 1; 24, с. 1].

У квітні 1998 року відбулася друга науково-технічна конференція курсантів, де було представлено уже 95 доповідей. Після проведення пленарного засідання конференція продовжила свою роботу в дев'яти секціях. За результатами роботи конференції прийнято рішення щодо щорічного її проведення для популяризації наукових досліджень серед талановитої молоді.

У 1998/1999 навчальному році наукове товариство курсантів налічувало вже 157 членів під керівництвом 72 викладачів. Того ж року на базі ХІПБ МВС України відбувся перший відкритий конкурс на кращу науково-дослідну роботу курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів МВС України пожежно-технічного профілю за спеціальністю «Пожежна безпека». Ідея конкурсу зародилася в стінах ХІПБ. Його метою було залучення слухачів і курсантів до виконання наукових досліджень, активізації навчально-пізнавальної діяльності, формування та розвиток умінь і навичок самостійної роботи, творчих здібностей, виявлення та підтримка талановитої молоді. Тоді ж розроблено Положення про конкурс, де визначалися його мета й завдання, наведені порядок подання та розгляду робіт, а також процедура заохочення переможців. Положення було погоджено з ректорами Харківського інституту пожежної безпеки МВС України В. О. Росохою, Черкаського інституту пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля МВС України М. Г. Шкарабурою, Львівського пожежно-технічного училища МВС України М. М. Козярем та затверджено заступником начальника Головного управління по роботі з особовим складом МВС України І. Г. Кириченко та начальником Головного управління пожежної охорони МВС України Г. В. Ревою. Відповідно до положенням створено конкурсну комісію, головою якої був призначений ректор ХІПБ МВС України.

Враховуючи набутий досвід із підготовки молодого покоління вчених, на засіданні вченої ради ХІПБ України 23 березня 2000 року затверджено

Положення про заохочення курсантів ХІПБ МВС України. Відповідно до нього найбільш активні учасники НТК, які зробили значний внесок у розвиток наукових досліджень у галузі пожежної безпеки, крім грамот від керівництва інституту та Ради молодих учених, отримували рекомендації для вступу до ад'юнктури.

2000 року члени НТК академії (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 1024 від 27 червня 2000 року на базі Харківського інституту пожежної безпеки МВС України створено Академію пожежної безпеки України (АПБУ)) брали активну участь у конкурсах наукових робіт Харківської державної академії залізничного транспорту, Харківського державного технічного університету радіоелектроніки та Академії державної протипожежної служби МВС Росії, а також ставали призерами міського конкурсу студентських наукових робіт.

Таким чином, за 1997 – 2000 рр. робота наукового товариства курсантів була присвячена розробці вогнестійких композиційних полімерних матеріалів з поліпшеними експлуатаційними властивостями, питанням захисту об'єктів від прямих ударів блискавки та її вторинних проявів, розв'язанню температурних задач самонагрівання сировини в силосі ступінчастим пластивим вогнищем, історії пожежної охорони Харкова, розвитку пожежних сповіщувачів, дослідженню пожежної безпеки метрополітену, оптимізації розміщення пожежних частин, розробці аерозольних засобів у пожежогасінні, обґрунтуванню чисельності бойового розрахунку автомобіля газодимозахисної служби тощо.

Аналізуючи багаторічний досвід і ефективність проведення конкурсу курсантських наукових робіт, 2002 року співробітниками відділу організації НДР розроблено, погоджено та затверджено Положення про відкритий конкурс на кращу науково-дослідну роботу серед ВНЗ МВС України пожежно-технічного профілю. Метою проведення конкурсу було стимулювати виконавців НДР, активізувати їхню наукову діяльність, виявити та підтримати кращих молодих учених за спеціальністю «Пожежна безпека».

Цього ж року курсанти АПБУ залучалися до обробки експериментальних даних пожежно-технічних навчань на станції «Радянська» харківського метрополітену та розробки рекомендацій з підвищення ефективності роботи газодимозахисників і вдосконаленню нормативної бази, що існує. У вересні у зв'язку з першим набором на навчання за контрактною основою студентів і за ініціативи РМВ академії внесені зміни до Положення про наукове товариство курсантів (окрім курсантів до роботи в НТК могли залучатися студенти; назву змінено на наукове товариство курсантів та студентів (НТК та С)).

2004 року Академія пожежної безпеки України перейшла зі складу МВС України до МНС України й у січні 2004 року отримала назву «Академія цивільного захисту України». Цього ж року науково-технічна конференція

курсантів і студентів, проведена 13-14 квітня, отримала нову назву, яка і досі звучить як девіз рятувальників «Запобігти, врятувати, допомогти».

Зміцнюючи міжнародні зв'язки, курсанти академії вперше взяли участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Забезпечення безпеки життєдіяльності: проблеми та перспективи», яка проходила в Командно-інженерному інституті МНС Республіки Білорусії (м. Мінськ).

Таким чином, протягом 2001 – 2005 рр. робота НТК проводилася за такою тематикою: дослідження тенденцій розвитку пожежної автоматики, історія обмундирування, техніки та захисних засобів пожежних, дослідження вогнезахисної дії аерозолетворюючих складів, пожежна небезпека підземних споруд метрополітену, дослідження процесів термічної активності в сховищах рослинної сировини, дослідження звукового впливу при гасінні пожеж на газових фонтанах, підвищення ефективності пожежогасіння, підвищення ефективності бойової роботи газодимозахисників під час пожежі, розрахунок водяних завіс, призначених для захисту від теплового випромінювання, ефективність пропагандистського впливу в галузі пожежної безпеки, моделювання динаміки небезпечних факторів пожежі в приміщенні, дослідження умов самозатухання полум'я рідких вуглеводнів у напівзамкнутах об'ємах за допомогою вогнегасних сіток, вибір ефективних методів вимірювання та контролю вологості зерна, проблеми пінного пожежогасіння нафтопродуктів, розрахунки радіусів виїзду та площі обслуговування підрозділами сільської пожежної охорони, самонагрівання насипу рослинної сировини, розрахунок траєкторії нахилу гідравлічних струменів, дослідження часу початку гасіння пожеж у культурно-видовищних установах, розробка засобів індивідуального захисту органів дихання та поверхонь шкіри від небезпечних хімічних речовин, прогнозування й обмеження розвитку пожеж у металевих сховищах для зберігання рослинної сировини тощо.

2006 року члени НТК університету (відповідно до Наказу Міністра МНС України №342 від 2 червня 2006 року Академію цивільного захисту України реорганізовано в Університет цивільного захисту України (УЦЗУ)) взяли участь у IX Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Екологія. Людина. Суспільство», яка проходила на базі Національного технічного університету «КПІ», у V Міжнародній науковій конференції аспірантів і студентів «Охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів» (Донецький національний технічний університет), у науково-практичній конференції «Формування здорового способу життя студентської молоді освітніми засобами» (Харківський національний економічний університет), окремо слід відзначити участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку забезпечення безпеки життєдіяльності» (м. Львів), продовжуючи традиції співпраці з Командно-інженерним інститутом МНС Республіки Білорусії, курсанти університету взяли участь у III Міжнародній науково-

практичній конференції курсантів, студентів і слухачів «Забезпечення життєдіяльності: проблеми та перспективи», участь і перемога в п'ятому відкритому конкурсі на кращу наукову роботу курсантів (студентів) за професійно-орієнтованими гуманітарними й соціально-економічними дисциплінами ВНЗ МНС України.

2007 рік став одним із найбільш насичених за обсягом виконаної роботи в сфері міжнародних зв'язків. Наприкінці травня члени наукового товариства взяли участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Надзвичайні ситуації: теорія, практика, інновації», яка проходила на базі Гомельського інженерного інституту МНС Республіки Білорусії. На початку жовтня делегація університету, до складу якої ввійшли члени НТК та С, узяла участь у IV Міжнародній науково-практичній конференції курсантів, студентів і слухачів «Забезпечення безпеки життєдіяльності: проблеми та перспективи» (м. Мінськ) і тактико-спеціальних навчаннях, що проходили в рамках конференції на спеціалізованому полігоні в селищі Світлий Гай. Курсанти та студенти університету взяли участь у роботі Міжнародної курсантської науково-практичної конференції «Пожежна та техногенна безпека» і VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Пожежна безпека – 2007» (м. Черкаси).

2009 року в університеті відбулася спільна нарада щодо напрямків співробітництва між Радою молодих учених Університету цивільного захисту України та Радою молодих учених Українського науково-дослідного інституту пожежної безпеки МНС України, на якій обговорювалися питання проведення спільних наукових досліджень із залученням курсантів і студентів університету, наукових конференцій та семінарів молодих учених тощо. Цього ж року проведено XIII науково-технічну конференцію курсантів і студентів «Запобігти, врятувати, допомогти», яка зібрала понад 300 молодих науковців із усіх куточків України та ближнього зарубіжжя. Окрім традиційної конференції «Запобігти, врятувати, допомогти» члени НТК та С протягом року брали участь у роботі науково-практичних та науково-технічних конференцій, які проводилися в навчальних закладах МНС Республіки Білорусії та Російської Федерації.

Згідно з планом роботи РМВ у квітні 2010 році на базі НУЦЗУ (враховуючи загальнодержавне та міжнародне визнання результатів діяльності університету, його вагомий внесок у розвиток національної освіти й науки, Указом Президента України № 990/2009 від 1 грудня 2009 Університету цивільного захисту України надано статус національного) проведено XIV науково-технічну конференцію курсантів і студентів «Запобігти, врятувати, допомогти». Протягом цього ж року члени НТК та С залучалися до виготовлення навчальних макетів, лабораторних установок, навчально-наочних посібників і планшетів, брали участь у роботі різноманітних конференцій як національного, так і міжнародного рівнів, підготовці наукових статей та робіт на конкурси.

2011 року університет вперше визначено базовим для проведення II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих,

технічних та гуманітарних наук у галузі «Цивільна оборона та пожежна безпека», на якому наукова робота студентки НУЦЗУ посіла перше місце. З того часу вже третій рік посліпль науково-дослідний центр університету організує та проводить II тур конкурсу в галузі «Цивільна оборона та пожежна безпека», а також координує роботу з підготовки та супроводу наукових робіт для участі в інших наукових галузях Всеукраїнського конкурсу. Таким чином, завдяки плідній роботі науково-педагогічних працівників-керівників та молодих науковців університету 2013 року 12 студентських наукових робіт отримали наочним досягненням порівняно з минулими роками. Також 2013 року традиційна конференція курсантів і студентів набула статусу міжнародної й має назву «Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту» під девізом «Запобігти, врятувати, допомогти». У ході роботи конференції заслухано близько 400 доповідей молодих учених України та інших держав.

Окрім представлених на конференціях різних рівнів наукові дослідження членів НТК та С університету за 2006 – 2014 рр. мали таку тематику: особливості забезпечення герметичності апаратів на хімічно зв'язаному кисні, адміністративна відповідальність за порушення в сфері цивільного захисту, дослідження комбінованого пожежогасіння горючих рідин, розрахунок теплового режиму провідника електричного струму, методи раціонального розміщення пожежних гідрантів при проектуванні районів міста, обґрунтування доцільності використання металевих сітчастих елементів зі змінною площею вільного перетину для гасіння пожеж вуглеводнів, комп'ютерне прогнозування розвитку надзвичайної ситуації, яка виникає при аварійному розливі небезпечних речовин у приміщенні, забезпечення безпеки рятувальників під час ліквідації аварії з викидом небезпечних хімічних речовин, оцінка похибки визначення коефіцієнта опору повітря при вимірюванні дальності польоту гідравлічного струменя, підвищення рівня пожежної безпеки в житлових будинках підвищеної поверховості за рахунок використання квартирних пожежних кран-комплектів, особливості використання засобів індивідуального захисту органів дихання при ліквідації надзвичайних ситуацій, обґрунтування моделі для визначення умов самогасіння полум'я легкозаймистих та горючих рідин, вогнезахист і його особливості, забезпечення безпеки газодимозахисників за найгірших умов, технології гасіння потужних пожеж газових і нафтових свердловин, розробка композицій для армованих пластиків із низьким рівнем горючості, оцінка похибки температурних вимірювань рідини в теплообмінному апараті тощо.

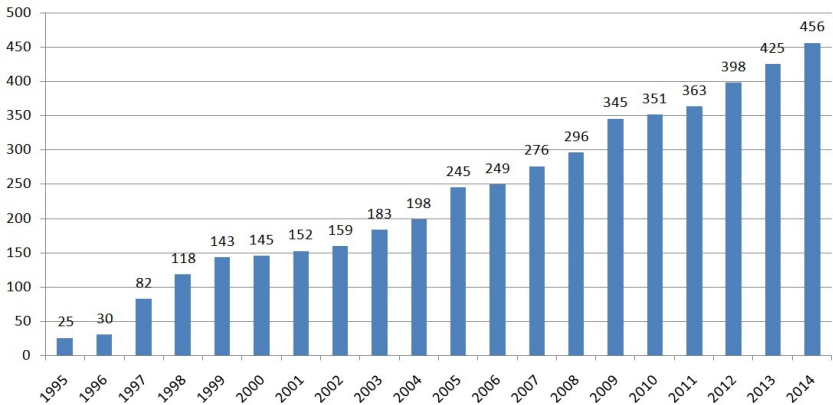

Рис. 2 – Кількість публікацій членами НТК та С НУЦЗУ [6, с. 4; 7, с. 4; 8, с. 5; 9, с. 6; 10, с. 5; 11, с. 4; 12, с. 7; 13, с. 8; 14, с. 10; 15, с. 10; 16, с. 12; 17, с. 12; 18 с. 11; 19, с. 10; 20, с. 12; 21, с. 13; 22, с. 14; 23, с. 11; 24, с. 12].

Наведені в статті статистичні дані дозволяють зробити висновок про те, що наукове товариство курсантів і студентів університету постійно розвивалося, про це ж свідчить зростання загальної кількості опублікованих наукових праць членами НТК та С. За 2014 рік цей показник перевищує 400 робіт. Загальна ж динаміка кількості публікацій за роки існування наукового товариства курсантів та студентів вищого навчального закладу наведена на рис. 2.

Висновки. Отже, у статті висвітлено ретроспективу організаційного поступу наукового товариства курсантів і студентів у Національному університеті цивільного захисту України та його роль у розвитку науково-технічного потенціалу вищої школи пожежного профілю.

Список літератури: 1. *Абрамов Ю. А.* Научно-исследовательская деятельность Академии пожарной безопасности / [Ю. А. Абрамов, Р. В. Корниенко, В. И. Кривцова и др.]; под ред. Ю. А. Абрамова. – [1-е изд.]. – Х. : Фолио, 2003. – 159 с. 2. *Садковой В. П.* Университет гражданской защиты Украины: научно-исследовательская деятельность / [В. П. Садковой, В. И. Кривцова, Ю. А. Абрамов и др.]; под ред. В. П. Садковой. – [1-е изд.]. – Х. : УТЗУ, 2008. – 291 с. 3. *Протокол* засідання Ради молодих вчених ХІПБ МВС України №1 від 25 січня 1996 року. – Х. : ХІПБ, 1996. – 5 с. 4. *Положення* про Раду молодих вчених Харківського інституту пожежної безпеки МВС України. – Х. : ХІПБ, 1995. – 4 с. 5. Статут наукового товариства курсантів Харківського інституту пожежної безпеки МВС України. – Х. : ХІПБ, 1998. – 5 с. 6. *Протокол* засідання Ради молодих вчених ХІПБ МВС України №2 від 20 травня 1995 року. – Х. : ХІПБ, 1995. – 4 с. 7. *Протокол* засідання Ради молодих вчених ХІПБ МВС України №4 від 18 травня 1996 року. – Х. : ХІПБ, 1996. – 4 с. 8. *Протокол* засідання Ради молодих вчених ХІПБ МВС України №5 від 17 травня 1997 року. – Х. : ХІПБ, 1997. – 5 с. 9. *Протокол* засідання Ради молодих вчених ХІПБ МВС України №5 від 16 травня 1998 року. – Х. : ХІПБ, 1998. – 6 с. 10. *Протокол* засідання Ради молодих вчених ХІПБ МВС України №5 від 15 травня 1999 року. – Х. : ХІПБ, 1999. – 5 с. 11. *Протокол* засідання Ради молодих вчених ХІПБ МВС України №5 від 20 травня 2000 року. – Х. : ХІПБ, 2000. – 4 с. 12. *Протокол* засідання Ради молодих вчених АПБУ №5 від 19 травня 2001 року. – Х. : АПБУ, 2001. – 7 с.

13. *Протокол* засідання Ради молодих вчених АПБУ №5 від 18 травня 2002 року. – X. : АПБУ, 2002. – 8 с.
14. *Протокол* засідання Ради молодих вчених АПБУ №5 від 17 травня 2003 року. – X. : АПБУ, 2003. – 10 с.
15. *Протокол* засідання Ради молодих вчених АЦЗУ №5 від 15 травня 2004 року. – X. : АЦЗУ, 2004. – 10 с.
16. *Протокол* засідання Ради молодих вчених АЦЗУ №5 від 21 травня 2005 року. – X. : АЦЗУ, 2005. – 12 с.
17. *Протокол* засідання Ради молодих вчених АЦЗУ №5 від 20 травня 2006 року. – X. : АЦЗУ, 2006. – 12 с.
18. *Протокол* засідання Ради молодих вчених УЦЗУ №5 від 19 травня 2007 року. – X. : УЦЗУ, 2007. – 11 с.
19. *Протокол* засідання Ради молодих вчених УЦЗУ №5 від 17 травня 2008 року. – X. : УЦЗУ, 2008. – 10 с.
20. *Протокол* засідання Ради молодих вчених НУЦЗУ №5 від 15 травня 2010 року. – X. : НУЦЗУ, 2010. – 12 с.
21. *Протокол* засідання Ради молодих вчених НУЦЗУ №5 від 21 травня 2011 року. – X. : НУЦЗУ, 2011. – 13 с.
22. *Протокол* засідання Ради молодих вчених НУЦЗУ №5 від 19 травня 2012 року. – X. : НУЦЗУ, 2012. – 14 с.
23. *Протокол* засідання Ради молодих вчених НУЦЗУ №5 від 18 травня 2013 року. – X. : НУЦЗУ, 2013. – 11 с.
24. *Протокол* засідання Ради молодих вчених НУЦЗУ №5 від 13 травня 2014 року. – X. : НУЦЗУ, 2014. – 12 с.

Bibliography (transliterated): 1. *Abramov Yu. A. Nauchno-y'ssledovatel'skaya deyatel'nost' Akademiy y' pozharnej bezopasnosty' / [Yu. A. Abramov, R. V. Korniyenko, V. Y'. Kry'vvezova y' dr.]; pod red. Yu. A. Abramova. – [1-e y'zd.]. – Kharkiv : Foly'o, 2003. – 159 s.* 2. *Sadkovej V. P. Uny'versy'tet grazhdanskoj zashhy'ty Ukray'ny: nauchno-y'ssledovatel'skaya deyatel'nost' / [V. P. Sadkovej, V. Y'. Kry'vvezova, Yu. A. Abramov y' dr.]; pod red. V. P. Sadkovogo. – [1-e y'zd.]. – Kharkiv: UGZU, 2008. – 291 s.* 3. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x XIPB MVS Ukrayiny' No 1 vid 25 sichnya 1996 roku. – Kharkiv: XIPB, 1996. – 5 s.* 4. *Polozhennya pro Radu molody'x vcheny'x Xarkivs'kogo insty'tutu pozhezhnoyi bezpeky' MVS Ukrayiny'. – Kharkiv : XIPB, 1995. – 4 s.* 5. *Statut naukovogo tovary'stva kursantiv Xarkivs'kogo insty'tutu pozhezhnoyi bezpeky' MVS Ukrayiny'. – Kharkiv : XIPB, 1998. – 5 s.* 6. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x XIPB MVS Ukrayiny' No 2 vid 20 travnya 1995 roku. – X. : XIPB, 1995. – 4 s.* 7. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x XIPB MVS Ukrayiny' No4 vid 18 travnya 1996 roku. – Kharkiv : XIPB, 1996. – 4 s.* 8. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x XIPB MVS Ukrayiny' No 5 vid 17 travnya 1997 roku. – Kharkiv: XIPB, 1997. – 5 s.* 9. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x XIPB MVS Ukrayiny' No 5 vid 16 travnya 1998 roku. – Kharkiv : XIPB, 1998. – 6 s.* 10. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x XIPB MVS Ukrayiny' No 5 vid 15 travnya 1999 roku. – Kharkiv: XIPB, 1999. – 5 s.* 11. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x XIPB MVS Ukrayiny' No 5 vid 20 travnya 2000 roku. – Kharkiv : XIPB, 2000. – 4 s.* 12. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x APBU No 5 vid 19 travnya 2001 roku. – Kharkiv: APBU, 2001. – 7 s.* 13. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x APBU No 5 vid 18 travnya 2002 roku. – Kharkiv : APBU, 2002. – 8 s.* 14. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x APBU No 5 vid 17 travnya 2003 roku. – Kharkiv : APBU, 2003. – 10 s.* 15. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x ACzZU No 5 vid 15 travnya 2004 roku. – Kharkiv: ACzZU, 2004. – 10 s.* 16. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x ACzZU #5 vid 21 travnya 2005 roku. – Kharkiv : ACzZU, 2005. – 12 s.* 17. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x ACzZU No 5 vid 20 travnya 2006 roku. – Kharkiv: ACzZU, 2006. – 12 s.* 18. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x UCzZU No 5 vid 19 travnya 2007 roku. – Kharkiv : UCzZU, 2007. – 11 s.* 19. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x UCzZU No5 vid 17 travnya 2008 roku. – Kharkiv : UCzZU, 2008. – 10 s.* 20. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x NUCzZU No5 vid 15 travnya 2010 roku. – Kharkiv : NUCzZU, 2010. – 12 s.* 21. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x NUCzZU No5 vid 21 travnya 2011 roku. – Kharkiv : NUCzZU, 2011. – 13 s.* 22. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x NUCzZU No 5 vid 19 travnya 2012 roku. – Kharkiv : NUCzZU, 2012. – 14 s.* 23. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x NUCzZU No 5 vid 18 travnya 2013 roku. – Kharkiv : NUCzZU, 2013. – 11 s.* 24. *Protokol zasidannya Rady' molody'x vcheny'x NUCzZU No 5 vid 13 travnya 2014 roku. – Kharkiv : NUCzZU, 2014. – 12 s.*

Надійшла (received) 23.11.2014